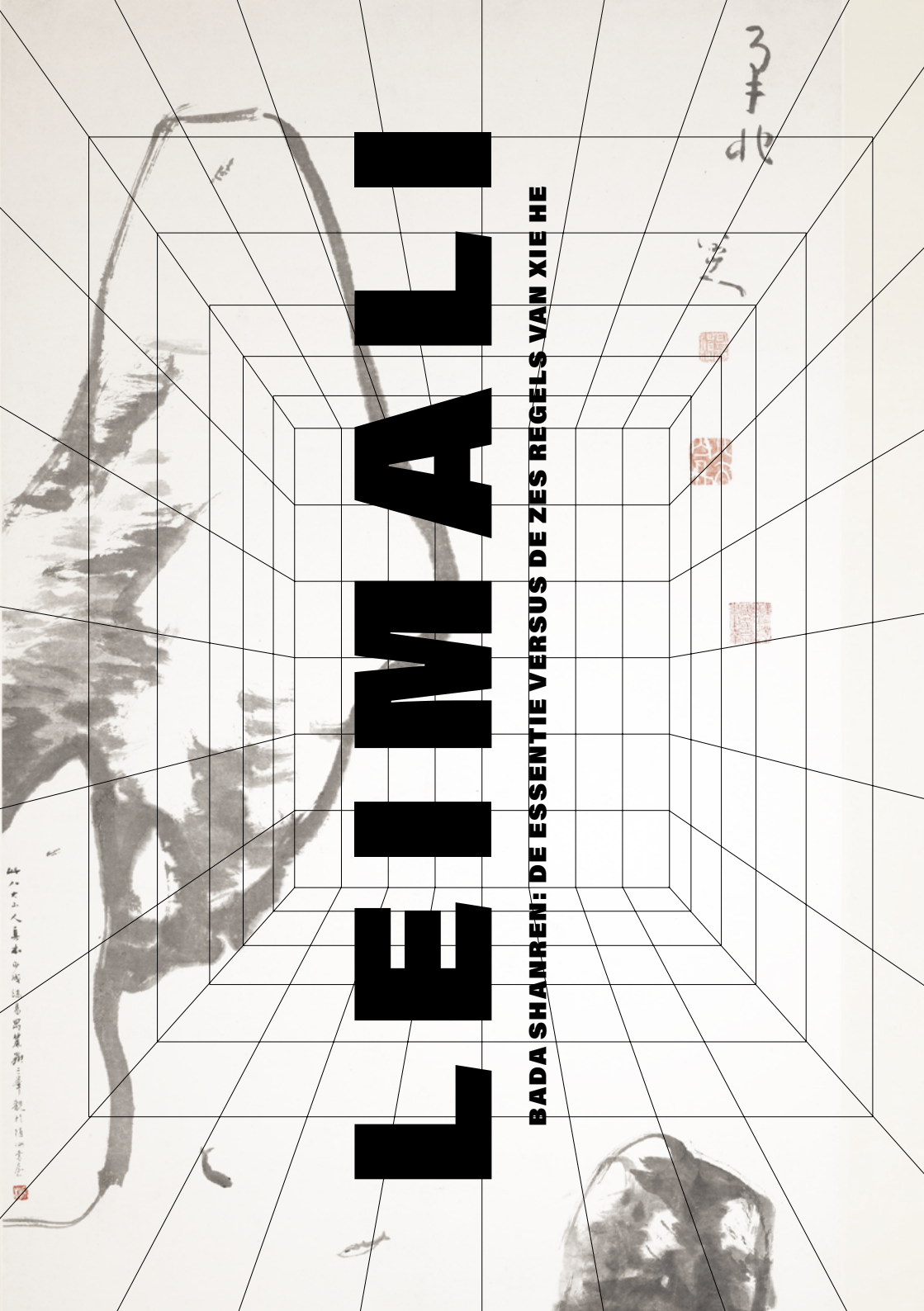

LEIMALL

BADA SHANREN: DE ESSENTIE VERSUS DE ZES REGELS VAN XIE HE

VERBEELEN DING DOEN LEVEN

Inhoud

1. De Essentie	5
2. De Zes Regels vertaald	8-9
3. De Meloen, de Maan en de Cake	15-16
4. Gedicht	18
5. Shi Tao	19
6. Oefening met de Zes Regels van Xie He	21

Afbeeldingen

1. Portret van Bada Shanren	4
2. Landschap, Shi Tao	6
3. Landschap, Bada Shanren	7
4. Vissen en Rotsen, Bada Shanren	10-11
5. Meloen en Maan, Bada Shanren	14
6. Zes Kaki's, Muqi Fachang	17
7. Landschap, Shi Tao	18-19
8. Landschap, Bada Shanren	20
9. Vissen en Rotsen, Bada Shanren	22

Alle afbeeldingen en illustraties in deze uitgave zijn eigen werk, in licentie verkregen of afkomstig uit rechtenvrije bronnen.

Tekst, vertaling en eindredactie: M.A.C. Reichwein voor Stichting Uitgeverij Leimali

DE ESSENTIE

De essentie is een **verleidelijk** begrip. Het klinkt alsof er iets bestaat dat absoluut noodzakelijk of onmiskenbaar is. Het komt voort uit een verlangen naar het kernachtig omvatten of bevatten van wat we om ons heen zien en meemaken. Het is de behoefte om hoofdzaken te onderscheiden van bijzaken, zodat we tot de **kern** kunnen komen: heldere, zuivere, universele inzichten zonder misvattingen.

Echter, dié essentie als zodanig bestaat niet. Onze ervaringen en inzichten zijn te subjectief en veranderlijk om er een enkel waardeoordeel aan te koppelen. In plaats van een zoektocht naar een mogelijke essentie, activeren we onze zintuigen, behandelen we meerdere aspecten tegelijkertijd en brengen we onze eigen waarneming in kaart. Het gaat ditmaal om een verbreding en verdieping van onze **belevenis**.

De kunstcriticus **Xie He** (6e eeuw) formuleerde de **Zes Regels** als handvat voor het beoordelen van een kunstwerk. Deze Zes Regels worden al bijna **vijftienhonderd (!)** jaar toegepast door kunstenaars en observeerders. Tezamen zijn deze regels instrumenteel om een werk in haar totaliteit te ervaren.

Als voorbeeld voor een analyse aan de hand van de Zes Regels, kijken we naar twee beroemde werken van de kunstenaar **Bada Shanren** (17e eeuw).

Bada Shanren was een fascinerende persoonlijkheid met de bijnaam de 'gekke' monnik. Hij was geïnspireerd door het Chan-boeddhisme zoals beoefend door **Muqi Fachang** (13e eeuw).

Bada Shanren weet op sublieme wijze het **onzichtbare** op te roepen met zijn kunstwerken door een gelaagde, zintuiglijke waarneming te genereren.

Op pagina 21 nodig ik je uit om te oefenen met het analyseren van kunstwerken aan de hand van de Zes Regels van Xie He en het observeren van jouw eigen gedachten, gevoelens en zintuigen.

Portret van Bada Shanren (Geshan) 97 x 60,5 cm Huang Anping 1674
met commentaren van diverse kunstenaars en verzamelaars
Bada Shanren herdenkingsmuseum te Nanchang, Jiangxi
[Wikimedia Commons](#)

戊寅春三月
葛翁先生之廬
此請
正清相與入齊大跡堂
丁

Landschap, 1698
136 x 58,2 cm

Daoji (boeddhistische naam van Shi Tao)

"Ter gelegenheid van de reis van de heer Ge Weng naar Luling in de derde maand van de lente van het wuyin jaar, correcties zijn welkom."

De overlevende Ji uit Qingxiang, in de Hal van de Grote Loutering."

National Gallery of Victoria, Melbourne
<https://www.ngv.vic.gov.au/explore/collection/work/53368/>

Landschap
204,9 x 52,1 cm

Bada Shanren (ca. 1626-1705)

The National Palace Museum, Taipei
www.npm.gov.tw

DE ZES REGELS VERTAALD

De Zes Regels van **Xie He** (6e eeuw) die van toepassing zijn op een kunstwerk laten zich mijns inziens als volgt lezen:

1. 气韵生动 De energie resoneert, het werk leeft.
2. 骨法用笔 Penseelstreken zetten het werk neer.
3. 应物象形 Het is een verbeelding.
4. 随类赋彩 Kleur is selectief toegepast.
5. 经营位置 De compositie is naar mate.
6. 传移模写 Namaken is overdracht.

Er zijn tientallen verschillende vertalingen en interpretaties van de Zes Regels. Het is lastig om deze Chinese karakters (zie pagina 12-13) om te zetten naar een andere taal. Er wordt voortdurend gediscussieerd over de onderlinge relaties tussen de karakters, de woorden en de zinnen.

Mijn **vertaalslag** van de Zes Regels met specifiek de schilderkunst en het taoïsme in gedachten leest als **zes relevante aspecten**:

1. Het werk raakt de observeerder (de oerknal is voelbaar).
2. De vaardigheid met de penseel (en de inkt) is belangrijk.
3. De kunstenaar creëert (het is niet een objectieve weergave).
4. Kleur is toegevoegd waar nodig (minder kleur is beter).
5. Alles staat op een plek (geen overbodige poespas).
6. Overdracht betekent verrijking.

Bij het vertalen is er nooit een absolute versie. Het mooie van vertalen is dat iedereen er een eigen draai aan kan geven. Zo vertaalde de kunsthistoricus **Oswald Sirén** in 1936 de regels als volgt:

1. Spirit resonance (or vibration of vitality) and life movement
2. Bone manner (structural) use of the brush.
3. Conform with the objects (to obtain) likeness.
4. Apply the colours according to the characteristics.
5. Plan and design, place and position.
6. To transmit models by drawing.

Bouwend op allerlei vertalingen en interpretaties uit het verleden, lees ik het als aspecten van een 'compleet' werk.

Visualisering is belangrijk om de Zes Regels te begrijpen. Alle zes regels (aspecten) zijn van toepassing bij het **beoordelen** van een kunstwerk.

De regels zelf zijn geen indicatie van de kwaliteit van een werk, want de subjectieve beoordeling blijft bij de observeerder. Het gaat om de **combinatie** van de Zes Regels.

De Zes Regels **platgeslagen** zijn zes aspecten die voor ieder kunstwerk gelden, ongeacht de tijd of de kunstenaar:

Energie + Techniek + Verbeelding + Kleur + Compositie + Traditie

De werken van de 27 kunstenaars die Xie He in de zesde eeuw beschreef, die in meer of mindere mate voldeden aan de Zes Regels hebben de tand des tijds helaas niet overleefd. De vele beschrijvingen en interpretaties zijn echter nog steeds beschikbaar, en spelen een rol bij ieder kunstwerk.

Laten we de werken van een opmerkelijke kunstenaar uit de 17e eeuw langs de lat van de Zes Regels leggen:

BADA SHANREN

De kunstenaar Zhu Da aka Bada Shanren (ca. 1626-1705) was een boeddhistische monnik, hij bekeerde zich op latere leeftijd tot het taoïsme. De **legende** is dat hij als loyalist van de Ming-dynastie vreesde voor zijn leven tijdens de Qing-dynastie en hij zich soms voordeed als een doofstomme om vervolging te voorkomen, vandaar zijn bijnaam de 'gekke' monnik. Hij was een verre neef van de kunstenaar Shi Tao (zie pagina 18-19 en Leimali 2025-01).

Het werk van Bada Shanren is tot op vandaag de dag zeer **geliefd** en waardevol. Er is een gedenkenismuseum te Nanchang, provincie Jiangxi, en zijn werken zijn opgenomen in collecties wereldwijd. In 2020 werd een album met 17 prenten van zijn hand verkocht op een veiling voor ruim 20 miljoen US\$.

De eerste regel van Xie He, de energie resoneert, is **onvoorwaardelijk** voor een kunstwerk. En, de andere vijf regels dragen feitelijk bij aan de eerste regel. Ook hier gaat het om de **totaliteit**.

Op de volgende pagina's wordt toegelicht hoe de Zes Regels van toepassing zijn op twee werken van Bada Shanren.

Dit 17e eeuwse werk van Bada Shanren is een magische **cocktail** van inkt, woorden en beelden.

Het werk heeft de titel **Vissen en Rotsen**. Het is een zoekplaatje, het is niet in een oogopslag te herkennen. De drie gedichtjes verspreid in het werk van rechts naar links kunnen helpen of juist verwarring brengen.

Ieder gedicht is bezegeld met de bijnaam van Bada Shanren in rode stempelinkt, het lijkt op **voetstapjes** in een monochroom landschap.

Het werk straalt levenskracht uit, dat is de eerste regel van Xie He. De penseelstreken zetten een spannend, krachtig beeld neer (regel 2). Het is **niet** een getrouwe weergave van vissen en rotsen, het is een gevoelsmatige, abstracte verbeelding waarbij rotsen, wolken en bloemen elkaar afwisselen (regel 3).

De **compositie** van de horizontale rolschildering is fascinerend: rotsen lijken te zweven als wolken, bloemen stapelen zich op als rotsen, vissen zwemmen tegengestelde richtingen op. De ruimte verbeeldt het water, zonder het met inkt aan te tonen (regel 5).

1. Energiek, de natuur is in beweging: water, vissen, wolken en bloemen.
2. Techniek: iedere penseelstreek is raak.
3. Expressionisme overtreft realisme.
4. Kleurgebruik: veelal monochroom.
5. Compositie: gebruik van lege ruimte en objecten uit balans.
6. Kopiëren van de kunstenaar Muqi Fachang (zie pagina 16-17).

Vissen en Rotsen (魚石圖) rolschildering 29,6 x 158,4 cm
Bada Shanren (midden 17e eeuw)
<https://www.clevelandart.org/art/1953.247>

3. Eindelijk komen er vissen aan,
na een zee van tijd.
Een gele-wang-vis dient zich aan,
het zingt over de golven.

2. Halverwege de rivier was er voorheen een dubbele
bron, zo bleef de heldere maan langer staan.
De familie Huang had een stel karpers, waar
veranderden ze in draken?

1. Een paar stappen van de hemel vandaan
zie je alleen witte wolken voorbij gaan.
Waarom schilder ik de wolken als gele bloemen?
Omdat in de wolken een gouden stad huist.

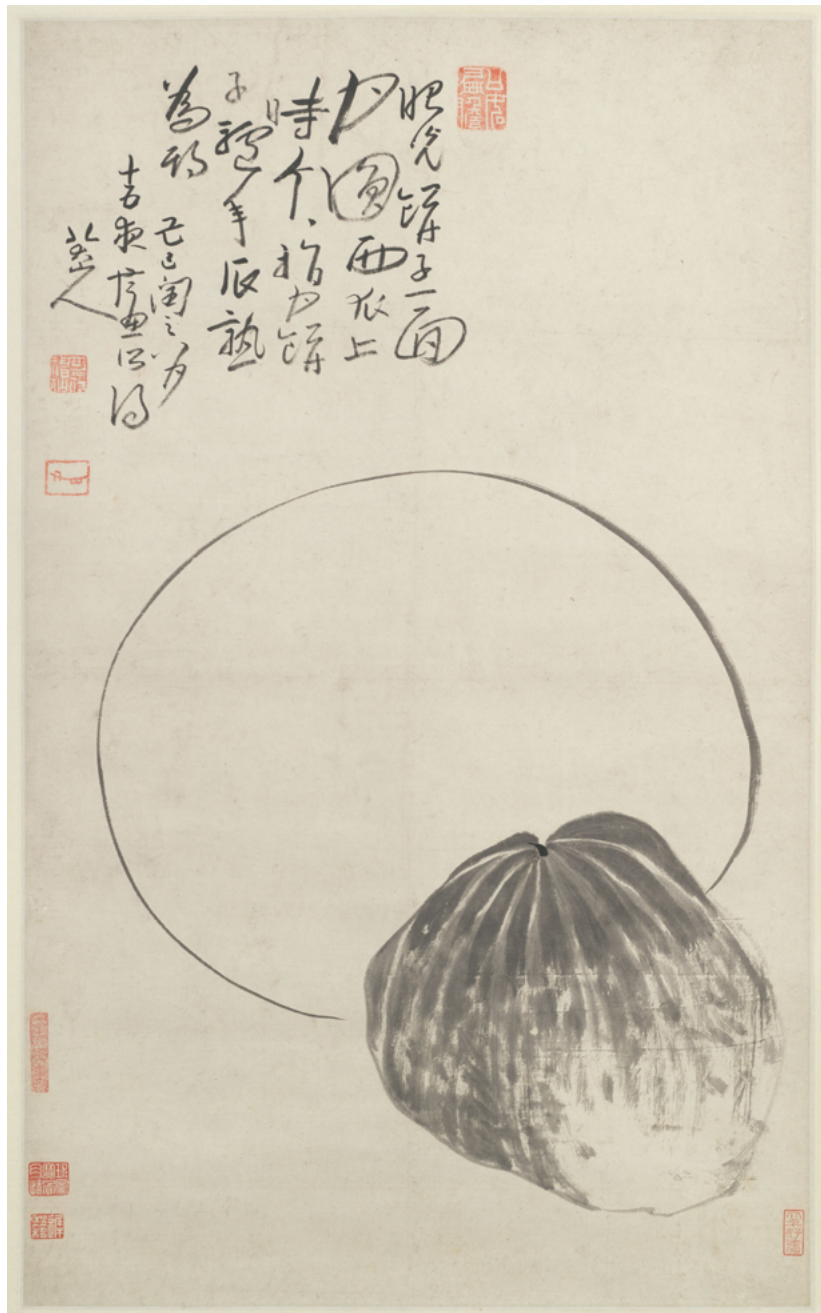
六 法

气韵生动是也 骨法用笔是也

应物象形是也 随类赋彩是也

经营位置是也 传移模写是也

谢赫 《古画品录》

Meloen en Maan 73,6 x 45,1 cm Bada Shanren 1689
<http://www.harvardartmuseums.org/collections/object/202768>

DE MELOEN, DE MAAN EN DE CAKE

Er zijn twee regels van Xie He die bij dit werk extra aandacht verdienen, namelijk de 2e regel dat een kunstwerk **niet** een waarheidsgetrouwe weergave is en de 6e regel dat het om overdracht (traditie) gaat.

Het werk Meloen en Maan van Bada Shanren is een spel van associaties en metaforen, opgeroepen door slechts enkele **penseelstreken** en **karakters** (gedicht).

De techniek en de compositie zijn bepalend: extra veel lege ruimte voor het **inlevingsvermogen** van de observeerder. Bij het zien van het kunstwerk worden de hersenen en meerdere **zintuigen** geactiveerd: niet alleen de ogen, maar 'onvrijwillig' ook de neus voor een associatie met geuren, de oren voor geluiden, lijfelijke sensaties, trauma's, het geheugen, etc. Dit wordt ook wel 通感 ofwel synesthesie genoemd.

Dit is zeer subjectief en persoonlijk, maar de **kunst** zit hem in het realiseren van een dergelijke complexe belevenis. Dit verwijst feitelijk naar het eerste aspect van Xie He: het werk resoneert, levenskracht!

Bada Shanren kiest voor een grote cirkel met slechts een enkele lijn zonder kleur, zonder invulling, zonder stralen. Het is geen identieke weergave van een object, het gaat puur om de interpretatie. Zo lijkt de ronde vorm een maan te zijn, zwevend in de ruimte en kan de **associatie** verlangen (vanwege de afstand tot de aarde) of eenzaamheid (de maan staat alleen) zijn.

Maar deze eenvoudige cirkel kan ook een **maancake** verbeelden. Maancakes worden bij volle maan met het jaarlijkse midden-herfst-feest gepresenteerd om het samen zijn van de familie te vieren. Ook de **watermeloen** met haar volle ronde vorm wordt genuttigd bij het feest en staat symbool voor een volle maan (en samen zijn). In werkelijkheid zijn maancakes veel kleiner dan een watermeloen.

De kalligrafie in de linkerhoek helpt de observeerde associaties te maken, het gedicht leest als volgt:

*"Enerzijds is de blik op de cake gericht, het is volle maan,
 het is tijd voor watermeloen, iedereen wijst naar maancakes,
 in het Jaar van de Ezel, wanneer de meloen rijp is."*

Het 'wijzen naar maancakes' in het gedicht is ook een gangbare **uitdrukking** voor je bezig houden met triviale zaken. Het wijst de observeerder er op dat de aandacht voor maancakes onbenullig is, er zijn belangrijker zaken dan dat.

Zo is het werk ook een verwijzing naar een **anekdote**: aan het eind van de Mongoolse Yuan-dynastie werd een maancake gebruikt voor een verborgen boodschap om in opstand te komen en de Han-Chinese dynastie te herstellen.

Maar, daar komt bij dat het **Jaar van de Ezel** niet bestaat in de astrologie (dierenriem). Het is een zegswijze voor 'dat gaat nooit gebeuren,' vergelijkbaar met het in het Nederlands 'met sint-juttemis' of 'wanneer Pasen en Pinksteren op één dag vallen.' Bada Shanren (loyalist van de Ming-dynastie) creëerde dit werk in 1689, een jaar na een mislukte opstand tegen de Qing-dynastie.

Zodoende kan het werk gevoelens oproepen van eenzaamheid, frustratie, hoop, teleurstelling en het verlangen naar samen zijn verbeelden.

Het werk vertoont ook een sterke **Chan-boeddhistische** invloed die de associaties weer een andere draai geven. Een lege, witte cirkel in combinatie met een vol, zwart object. Het is yin en yang. Het staat symbool voor het wassen en wanen van de maan, voor groei en verval. Het is de onbereikbare maan en de tastbare meloen.

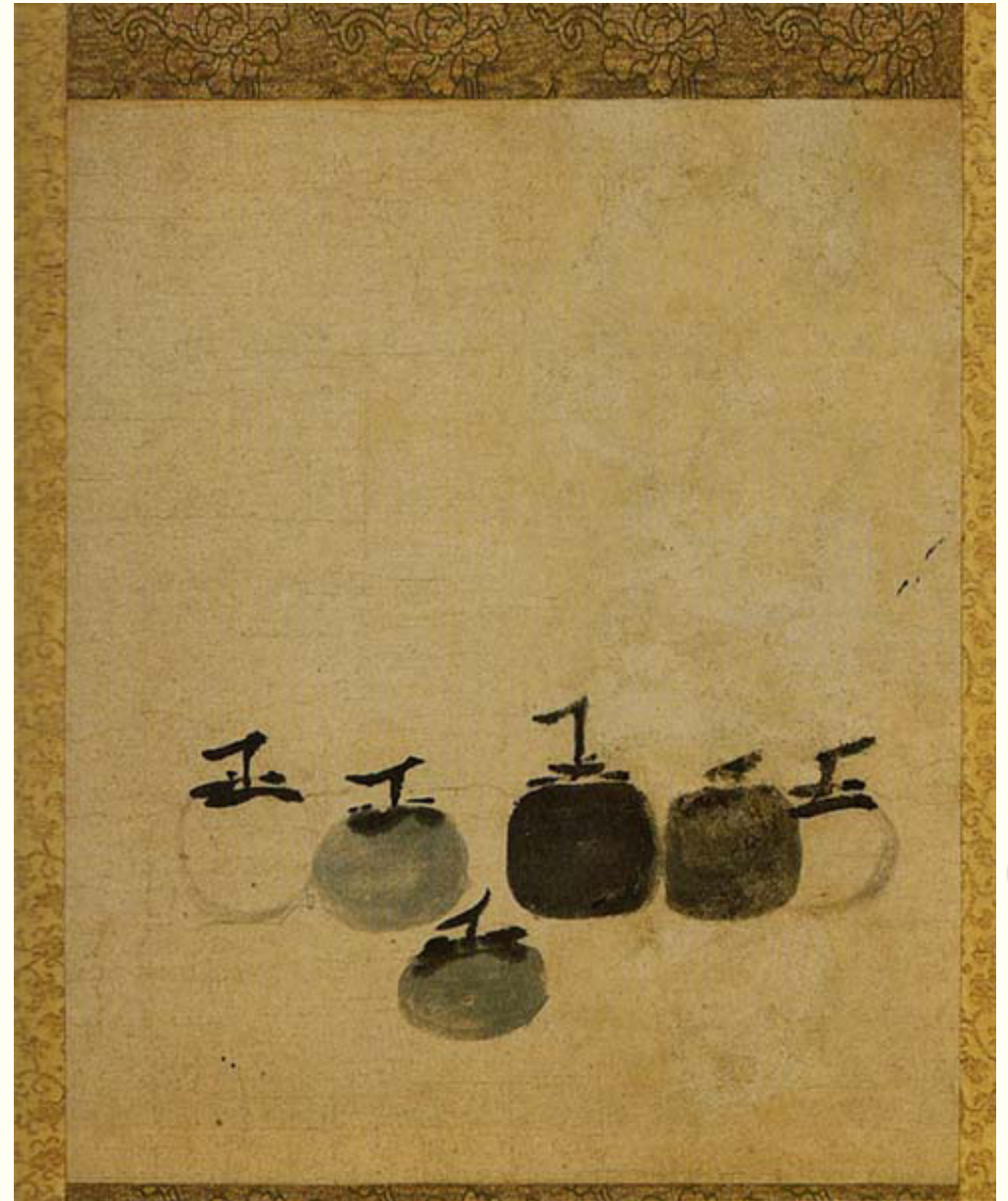
Bada Shanren was geïnspireerd door een meer dan vier eeuwen ouder werk: de **Zes Kaki's** van de boeddhistische monnik Muqi Fachang (zie pagina 17). Ook hier extra veel lege ruimte, de kaki's lijken te zweven, ook hier een spel van yin en yang: vol en leeg, stadia van rijping en smaak.

16

Bada Shanren maakte gebruik van de eenvoud van de kaki's uit de 13e eeuw voor een gelaagde politieke, emotionele verbeelding in de 17e eeuw.

Kunst is volgens Xie He een kwestie van de overdracht van het werk van de **oude meesters**, het staan op de schouders van eerdere kunstenaars.

Het werk van Bada Shanren **verdiept** symboliek en gedachtegoed. Het namaken (kopiëren) zorgt ervoor dat overdracht plaatsvindt, er niks verloren gaat, en er **verrijking** gegenereerd wordt. Het is de zesde regel van Xie He.

17

*Zes Kaki's 36,2 x 38,1 cm Muqi Fachang (ca. 1210–1269)
Daitokuji, Kyoto
Wikimedia Commons*

GEDICHT

“Pijnbomen en sparren steken af tegen de hoge heuvels, de rook van de avond trekt over het groene gras in het dal, een smal pad met heggen komt uit bij de brug, de wind blaast bananenbomen om, het voelt opgeruimd.

Ik ben blij dat er geen gasten komen met deze wind en regen in de lente van het jimao-jaar, ik heb niks om handen en een kalm gemoed.

In de oudheid werd dit één penseelstreek genoemd.

*Duizend heuvels en een veelvoud
van valleien, figuren, planten
en bomen volbracht met
één penseelstreek.”*

SHI TAO

Shi Tao is een tijdgenoot en verre neef van Bada Shanren. Ze hebben elkaar nooit persoonlijk ontmoet maar schreven brieven met elkaar en wisselden werk uit via gemeenschappelijke vrienden (zie pagina 6).

Shi Tao beschrijft in het gedicht op deze waaier hoe hij een landschap weet te bevatten. Een enkele penseelstreek creëert een compleet landschap, op voorwaarde dat je een kalm gemoed hebt.

Dat wat niet vertoond kan worden, wordt
toch zichtbaar en voelbaar.

De zintuigen worden
geprikkel door woord
en beeld.

Landschap 17,5 x 44,5 cm 1699

Shi Tao (1642-1707)

<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/49175>

OEFFENING MET DE ZES REGELS VAN XIE HE

Analyseer de zes aspecten van het kunstwerk van Bada Shanren op pagina 20 en beoordeel het werk. Wat zijn jouw gedachten en gevoelens? Hoe reageren jouw zintuigen bij het observeren van het werk?

1. Raakt het werk jou? Wat voor gevoelens roept het op? Leeft het werk?

.....

.....

.....

2. Hoe is de techniek? Hoe zijn de penseelstreken en inkt toegepast?

.....

.....

.....

3. Is het een creatief, expressief werk? Wat zie jij?

.....

.....

.....

4. Hoe zijn de kleuren gebruikt? Welke kleuren beeld jij je in?

.....

.....

.....

5. Hoe is de vlakverdeling en compositie van het werk? Hoe vul jij het in?

.....

.....

.....

6. Herken jij oude meesters in dit werk? Waar zit voor jou de verrijking in?

.....

.....

.....

Landschap 18,7 x 23,2 cm (album, prent 5/12)

Bada Shanren 1699

<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/49175>

Vissen en Rotsen 135,3 x 61 cm Bada Shanren 1699
<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/41491>

SERIE / 2025-26-27

SHI TAO

Reizen door landschappen.

GUO XI

Multi-perspectief in de elfde eeuw.

QIAN SONGYAN ET AL

Politiek beladen pijnbomen.

BADA SHANREN

De Essentie versus de Zes Regels van Xie He.

REN XIONG

Zelfportretten.

GUAN DAOSHANG

De taal van bamboe.

SHEN ZHOU

Leidraad voor beslissingen.

LEIMALI MAGAZINE

©2026 UITGEVERIJ LEIMALI

E-MAIL: MAGAZINE@LEIMALI.COM

2026-04 ISSN 3051-3707

scan de QR-code voor
een abonnement en
ontvang het magazine
3x per jaar per post.